

Sliši se pok

Meta Kušar

Veselim se, ker mi marši mojega življenja niso uničili bale*, ki mi je bila namenjena. Rada imam svojo usodo, čeprav nisem bila rojena v lahko srečo. Leta 1952 je bila sreča nekaj drugega, kot je danes. Kaj je sreča v letu 1999? Kaj bo sreča v letu 2000?

Če se otrok rodi z velikim energetskim potencialom, je njegova skrivnost energija. Rad najde odgovore, ki zmotijo konvecionalno povprečje. Ker ima občutek, da je v svoji globini preskrbljen, nima za površne odgovore ne potrebe in ne veselja. Rastejo v njem in ga krepijo, tudi s tem, da ga izčrpavajo. Ko pride čas, ko pride vrsta nanj, da vrže svoje kopje, ga vrže s tolikšno močjo, da ga njegovi sodobniki ne morejo najti. Morda ga bo njegov rod našel čez petdeset, sto let. Nekaj takih ljudi smo Slovenci imeli in danes jih je nekaj živih – nekaj legend je na Slovenskem, a nacionalni selektorji jih s svojo ljubeznijo do trivialnosti javno razkrinkavajo z nepremagljivimi banaliziranjem. Ti nacionalni selektorji so z eno besedo uničevalci naše inspiracije.

Majhna politika, ki se ne zaveda same sebe, usmerjani mediji – pa ne od nje – in kapriciozne teorije literarnih kritikov, vse to ne prenese velikega človeka. Ljudje brez energije, brez psihe ne prenesejo veliko življenja. Omenjam prve tri nesreče vseh nesreč

– politiko, medije in literarno kritiko. Zakaj te tri? Zakaj literarno kritiko?

Slovenski psihični substrat, ki ga je veliki mislec 20. stoletja, ustanovitelj analitične psihologije, poimenoval kolektivno nezavedno, so tiste naravne korenine, ki jih restriktivnost vodilnih oziroma lastnikov poskuša eliminirati. Utesnjevanje in omejevanje prekrijava vse dejavnosti našega nacionalnega duha. V bistvu gre za popoln absurd, kajti edina uspešna restrikcija narave je kultura.

Čeprav so bile s samostojno Slovenijo dane vse uradne možnosti, da bi se posvečali našim globokim vitalizmom, ki omogočajo individualnost in prav zaradi nje tvorno sodelovanje s kolektivnim, do tega ni prišlo. Potrebno jih je obravnavati kulturno zgodovinsko, raziskovati vitalizem, ki je v njih. Če se najde kdo, ki v znanosti ali umetnosti pride do vsebin kolektivnega nezavednega, se ga v medijih na hitro odpravi, ker sogovorniki ne dojemajo, o čem govori, v okoljih, kjer dela, pa ga pozabijo, ker ni nihče pripravljen spreminjati svojih specialističnih smeri zaradi njegovih kompleksnih pogledov. Literarni kritiki so prenašeni teorij in metod in najbrž zaradi njih povsem samozadostni, zato jim niti na misel na pride, da gre v literaturi za dragoceno barvo duše, ki jo je potrebno umestiti v prostore in življenje. Samo na tak način bi širši publiki omogočili dostop do magičnega in hkrati do smisla. Njihovo razumevanje literature kaže, da jih dosti bolj zanimata osebno uveljavljanje in status, ki si ga želijo, zelo malo pa ugotovitve in njihova aplikacija v javnosti. Rezultati političnega, medijskega

* Bala kot del dote je imetje, ki ga nevesta prinese, da se olajša skupno življenje. V nesrečnih okoliščinah je to edini vir preživetja. Aplikacija pomena je daleč nad vsemi kritikami meščanstva.

in kritiškega ustvarjanja so porazni za veliko večino Slovencev.

Ljudstvo je utrujeno, saj vendar nimamo države zato, da se bomo pričkali o njej, ampak smo jo hoteli zato, da bi delovala. Ljudstvo čaka, rado bi zvedelo, kakšni so plani, kaj bomo delali in od česa živeli. Seveda je kultura oziroma umetnost še kako pomembna za perspektivno funkcioniranje države in ekonomije. Umetnost je edini oder, na katerega Narava, to je kolektivno nezavedno, ne prihaja tako, da bi povzročala potrese, poplave in orkane. Spomnimo se, kaj se zgodi, ko Narava vstopi skozi politiko, saj je Evropa to nekajkrat doživela v stoletju, ki ga zapuščamo. Ostro oko lahko danes na Slovenskem opazi, da se kolektivno nezavedno v politiko meša dosti bolj kakor v umetnost. Ker so literarni kritiki, ujeti v interesne in osebne mreže, slovenski literaturi trasirali pritlehne poti, so zaprli pot tako duhu kakor kolektivno nezavednim vsebinam, ki se zato v javnost drenjajo skozi politike.

Slovenska literatura išče občinstvo na prav enak način, kakor ga iščejo politika in mediji, in absurden rezime zgodbe je tak, da je samo tista slovenska umetnost veliko vredna, ki porabi največ proračunskega denarja.

Zakaj ima leksikon slovenske književnosti več kot 500 strani? Zato da učenci in študenti v šolah ponavljajo suhe, puste in neduhovite neumnosti? Njihov odnos do slovenskih pesnikov in pisateljev se gradi z neologizmi in individualnimi frustracijami dolgočasnih intelektualcev. Je čudno, da so zgodovino, umetnost in sedanji čas oropali slehernega smisla? Kateri od velikih razlagalcev umetnosti, ki so

jih vsi mediji polni, razume, kaj so iskali naši očetje pa none in pradedje? Kaj so iskali Gregorčič, Levstik, Grum, Prešeren, Kosovel? Kaj pa vedo o človeški psihi? Kaj pa vedo o sebi? Oh ... klepetavi, vsevedni, iz knjig skopirani ljudje. Pred kakšnim letom je popularni in vodilni slovenski kolumnist zaprhal, da duša ne obstaja, ker je le izmišljotina romantičnih pesničkov. Ha! Vsak pameten med politiki in novinarji, vsak pameten, ki spada k literaturi tako ali drugače, mora biti nesrečen, ogorčen in zaskrbljen, da hoče javno življenje tako dokončno uveljaviti pravilo, naj se vse boljše plača s slabšim. Zato se je vsak dan in vse bolj potrebno poniževati do vseh teh kratkih pameti, ki se znova in znova generirajo. Kakor na velikih razprodajah je vse zmešano.

Nobena ekonomija in noben akademski ali politični položaj nam ne morejo tako okrepiti zavesti, kakor nam jo samospoznanje. Samospoznanje so koraki, ki peljejo k samouresničitvi, in samo tu sta doma smisel in religiozno občutje, ne pa tista svetost, ki jo na Slovenskem ponujajo mnogi publicisti, mnogi duhovniki in skoraj vsi današnji filozofi. Samo nerodno tapeciran materializem je. Samouresničitev je vir za preživetje, je bil in bo, okoliščine ga malo brigajo. Ego ljudi, ki sestavljajo neko državo, ne raste iz kapitala, ampak iz samospoznanja, ki ga umetnost od nekdaj omogoča. Kultura nosi libido, ki se v energetskega smislu ne more primerjati z denarjem, kakor se tudi narava ne more primerjati s kapitalom. Denar je kopija kopije. Kakor je kozmična razlika med biti in imeti, je razlika med tehtnimi vsebinami in

med tistim, kar se danes nagraduje kot umetnost, čeravno gre predvsem za materiale, ki se pesnikom in pisateljem grmadijo kot skriti odmevi na težke odnose v družini, na poškodovane izkušnje z očetom in materjo ...

Kultura je steklena krogla naše psihe, v kateri se da prav ta trenutek brati preteklost. Nikakor ne samo osebno, predvsem davne substrate ali večne probleme, ki glede na to, koliko so zapuščeni in koliko so negovani, napovedujejo kolektivno prihodnost. Kakor koli že se izvijamo, drži kot pribito: psiha je naša usoda, zato so ti klepetavi interpreti umetnosti bolečina in obup, ki ju čutim kot državno, kot javno, kot medijsko in kulturno nesrečo.

Kje so si vsi ti ljudje, ki nam vsak dan pišejo, govorijo in kujejo plane za nas, kje so si nabirali življenjske izkušnje? Tam, kjer si jih je velik del slovenskih specialistov? In slovenske politike? In mnogo inavguriranih sodobnih pesnikov in pisateljev? Tam, kjer si jih je slovenska teoretična psihoanaliza?

Ob tem pa je *Prebiti se!* zapoved dneva. Velika večina ljudi je utrujenih. Po letih odvisnosti niso sposobni sprejemati samostojnih odločitev, hkrati pa je vsak hip potrebno govoriti o tem, kako bomo bolje živeli. Ta čas pa se plenilci, ki ne znajo delati z denarjem – s tujim še dosti manj kakor s svojim –, sukajo in frlijo. Njihova nevrotična razmerja za sabo vlačijo neproduktivno in surovo čustvovanje, prav takšno pa je tudi njihovo ustvarjanje. V predvojni meščanski dramatiki so nastop zaključili z didaskalijo – *Se sliši pok.*

Ali se ti profeti zavedajo, kako danes živi velika večina? Ženska s slo-

venskega podeželja, ki je obupana zaradi gmotne bede, bi rada rešila svoje bližnje, in po radiu sprašuje, kdo bi kupil njeno ledvico! Poiskati usodo pa seveda ne pomeni iskati nesrečo in delati neumnosti.

Ne maram zgodovine, ki ne vsebuje človeka, ne maram zgodovine, če ni socialna, umetnostna, kulturna ... Kulturna zgodovina poroča, da je kmečka samoprezentacija zahtevala posest in lastnino, meščanstvo se je podpisovalo s kulturnimi dobrinami, ki jih je umetnost ustvarjala iz koncentriranega kapitala, prestižna poraba pa je bila od nekdanj statusni simbol za tiste, ki niso bili ne trdni kmetje, ne spoštovani meščani.

Kdor danes prakticira prestižno porabo in ne razume v lastnih koreninah utemeljene potrebe, da za seboj pusti, kar je ustvaril, ta ne razume samega sebe in se kot posameznik, kot del množice potrjuje samo s svojo težnostjo. S težnostjo pa se da vzdržati kratek čas. Kdor se ne obrača vase, ne bo spoznal, da je težko sprejeti svojo revščino – še teže kakor sprejeti revnega soseda. Kdor je že v vojni s samim seboj, je sit govorjenja o krivdi in grehu, hotel bi že vedeti, kako naj s kapljico dobrega uniči ocean zla.

